

Кубрак Т. І.

студентка 4-го курсу, гр. ЮР-11,

Інститут державного управління і права КНУКіМ

Науковий керівник: к. ю. н., проф. Ляш А. О.

ПОЛІГРАФ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ТА ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ

На сучасному етапі розвитку України у науковій літературі особливу увагу привертає використання такого криміналістичного методу, як детекція брехні або використання поліграфа. Поліграф, створений американцем Джоном Ларсоном у 1921 році, офіційно вважається одним із найважливіших винаходів людства.

Поліграф (грецькою *poli* – багато, *graphos* – пишу) – багатоканальний психофізіологічний пристрій, призначений для реєстрації та запису у реальному часі показників емоційного напруження, що виникає у відповідь на інформацію у вигляді слів, словосполучень, малюнків, фотокарток [1].

За своєю суттю проведення обстежень на поліграфі у кримінальному провадженні є використанням спеціальних знань. З формами використання поліграфа у кримінальному провадженні є значні труднощі як у практичних працівників, так і в науковців. Питання використання поліграфа у кримінальному провадженні законом не врегульовано [2, с. 192].

Окремі аспекти використання поліграфа у кримінальному процесі досліджували такі вчені, як К. Бачигін, О.В. Белюшина, Р.С. Белкін, А.Ф. Волобуєв, Д. Громов, О.І. Клевцов, Н.І. Клименко, С.О. Ковальчук, І.І. Когутич, В.І. Комісаров, Т. Лешкович, О.В. Линник, О.І. Мотлях, В.І. Татарін, І. Усік та ін. У зв'язку з тим, що використання поліграфа Кримінальним процесуальним кодексом України від 13 квітня 2012 року не врегульовано [3], ця тема залишається актуальною та потребує подальшого наукового дослідження [4, с. 190].

Українське законодавство наразі не містить окремих норм, які б регулювали застосування поліграфа. Проте слід зазначити, що жодна людина, як наголошено в частині 3 статті 28 Конституції України [5], без її

згоди не може бути піддана медичним, науковим чи іншим дослідом. Таким чином, опитування особи з використанням поліграфа повинно проводитися винятково з добровільної згоди кандидата на проходження перевірки, що відповідає загальноприйнятій світовій практиці використання необхідних технічних засобів. Добровільність вибору характеризується повною відсутністю будь-якого тиску на особистість та відносною свободою вибору. Роблячи вибір, кандидат сам оцінює перспективи та можливі правові наслідки випробування, приймає рішення про можливість проведення відносно нього процедури перевірки. Сама ж процедура, як слушно наголошує К.В. Беляєва, повинна базуватись на принципах неупередженості, об'єктивності, професійності [6, с. 4].

Ржевська М.М. вважає, що для розв'язання дискусійних проблем з питань застосування поліграфа в розслідуванні злочинів доцільно ретельно вивчити природнонаукові основи психофізіологічного методу і встановити науково обгрунтовані межі його застосування; забезпечити експертно-криміналістичні підрозділи МВС України відповідними спеціалістами-поліграфологами; створити систему правового регулювання застосування досліджень з використанням поліграфа як у межах оперативно-розшукової діяльності, так і в кримінально-процесуальній сфері [1].

Застосування поліграфа оперативними підрозділами органів внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Державної прикордонної служби України та ін., може здійснюватися на підставі Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність». Так, ст. 9 цього Закону не забороняє використання технічних засобів, які не пригнічують волю та не завдають шкоди здоров'ю людей і навколишньому середовищу [7].

Застосування поліграфа можливе, а в ряді випадків необхідне, в процесі розслідування тяжких і особливо тяжких злочинів. Під час досудового розслідування постає необхідність всебічного дослідження особи, що підозрюється у вчиненні таких злочинів. Тому в таких випадках слідчі призначають різні види експертиз, в тому числі психофізіологічну, для чого залучають експертів НДЕКЦ МВС України чи інших державних органів, а в разі потреби й

експертів – фахівців з відповідних галузей знань, які не є працівниками державних спеціалізованих установ [8].

Висновок психофізіологічної експертизи, на наш погляд, має доказове значення в сукупності з іншими доказами. Якщо виникають деякі сумніви в об'єктивності психофізіологічної експертизи – можливе призначення повторної експертизи цього виду.

Застосування поліграфа для проведення поліграфологічної перевірки також може здійснюватися на підставі Кодексу законів про працю України при відборі кадрів в Україні. Так, у ст. 26 цього Кодексу передбачається можливість проведення додаткових перевірок при прийнятті на роботу, а в ст. 40 визначається, що трудовий договір може бути розірваним у випадку виявлення невідповідності працівника займаній посаді[9]. Крім того, згідно з пунктом 21 Постанови Кабінету Міністрів України від 19.03.1994 року №170 «Про впорядкування застосування контрактної форми трудового договору» припинення трудових відносин може відбутися і з інших причин, що не передбачені трудовим законодавством, але зазначені в трудовому контракті [10].

Список використаних джерел:

1. Боднарчук О.Г. Використання поліграфа (детектора брехні) для попередження корупції у кримінально-виконавчій системі: досвід Росії та Українські реалії / О.Г. Боднарчук // Порівняльно-аналітичне право. – 2013. – [Електронний ресурс] : Режим доступу: http://www.pap.in.ua/4_2013/51.pdf

2. Лешкович Т.А. Форми використання поліграфа в кримінальному провадженні України / Т.А. Лешкович // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.Юриспруденція. – 2013. – Вип. 6-1(2). – С.192 – 195. – [Електронний ресурс] : Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nvmgu_jur_2013_6-1\(2\)_48.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nvmgu_jur_2013_6-1(2)_48.pdf)

3. Кримінальний процесуальний кодекс України // Офіційний вісник України. – 2012. – № 37. – Ст. 1370 (з відповідними змінами).

4. Скрябін О.М., Використання поліграфа у кримінальному судочинстві України / О.М. Скрябін, Н.Д. Тонне // Науковий вісник Херсонського державного університету. Юридичні науки. – 2014. – Вип. 1(3). – С. 189 – 194. – [Електронний ресурс] : Режим доступу: http://www.lj.kherson.ua/2014/pravo01/part_3/1-3_2014.pdf

5. Конституція України: чинне законодавство станом на 21 травня 2013 р. : (Відповідає офіц. текстові) – К.: Алерта, 2013. – 108 с.

6. Беляєва К.В. Поліграф: питання застосування / К.В. Беляєва // Часопис Академії адвокатури України. – 2010. – №6. – С. 1 – 5. – [Електронний ресурс] : Режим доступу:<http://www.aau.edu.ua/e-journal/2010-1/10bkvppz.pdf>

7. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 № 2135-ХІІ. – [Електронний ресурс] : Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>

8. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 № 4038-ХІІ (ст.7) // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 28. – Ст. 232 (з відповідними змінами).

9. Кодекс законів про працю України: Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII. – [Електронний ресурс] : Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/322-08>

10. Про впорядкування застосуванняконтрактної форми трудового договору: Постанова Кабінету Міністрів України від 19.03.1994 №170. – [Електронний ресурс] : Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/170-94-%D0%BF>